

נעשה אדם

פורים חג הנצח

תהלים כ"ב:א'-ג'

לְמַנְצוֹז עַל אֵילַת הַשְׁזֹזֶר בְּזִמְזֹר לְדָוִד: אֵל-אֵל לִמָּה עֲזַבְתָּנִי רְזֹזֶק מִיִּשְׁוֹעָתִי הַבָּרִי
שִׁאֲנָתִי: אֶלְקִי אֶקְרָא יוֹמָם וְלַיְלָה וְלֹא תַעֲנֶה וְלֹא רְמוּהָ לִי:

For the conductor, on the ayeles hashachar, a song of David. My G-d, my G-d, why have You forsaken me? [You are] far from my salvation [and] from the words of my moaning. My G-d, I call out by day and You do not reply, and at night I do not keep silent.

משלי ט"ב:

טְבֹחָהּ טְבֹחָהּ בְּסֶסְכָה יִינֶה אֵף עֶרְכָּה שְׁלֹזָנָה:

She has prepared her meat; she has mingled her wine; she has even set her table.

ילקוט משלי תתקמ"ד

טבח טבח זהו אסתר המלכה שבשעה שהגיע צער לישראל התקינה סעודה לאחשורוש ולחמן הרשע ושכרתו יין ביותר וכסבור היה המן בעצמו שחלקה לו כבוד והוא לא ידע שפרשה היא לו מצודה שמתוך ששכרה אותה יין קנתה לה אומתה לעולם, אף ערכה שלחנה בעולם הזה ובעולם הבא, אי זה זה שם טוב שקנתה שכל המועדים עתידין ליבטל וימי הפורים אינן בטלים לעולם, א"ר אלעזר אף יום הכפורים לא יבטל לעולם שנאמר והיתה זאת לכם לחקת עולם. דבר אחר זו התורה שעורכת שולחן למי שמתעסק בה בעולם הזה ובעולם הבא.

גמ' ברכות יב:

מתנ"י מזכירין יציאת מצרים בלילות אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא שנאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך ימי הימים כל ימי חיך הלילות וחכמים אומרים ימי חיך העולם הזה כל להביא לימות המשיח: גמ' תניא אמר להם בן זומא לחכמים וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח והלא כבר נאמר הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם אמרו לו לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה אלא שתהא שעבוד מלכיות עיקר ויציאת מצרים טפל לו

שפתי חיים מועדים ח"ב עמ' רי"ד

כל המועדים הם זכר ליציאת מצרים, וכאמור הניסים שהיו במצרים יהיו טפלין לעומת הגילויים הנשגבים שיהיו לעתיד לבוא, ומימלא אף כל עניני המועדות יהיו טפלין.

ברם גם דברי הילקוט צריכים ביאור, מהו המיוחד את ניסי הפורים יותר מכל המועדים? הרי בעת יציאת מצרים וקריעת ים סוף זכו בני ישראל לבהירות נשגבה עד לדרגה עילאית, שראתה אפילו שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, ותינוקות יונקים הראו באצבע – זה א-לי ואנוהו, והיתכן שכל הגילויים אלו שהם היסודות לאמונתנו יהיו בטלים לעתיד לבוא?

ולעומת זאת, ניסי פורים שהביאו לישועת ה', היו ניסים נסתרים – הסתר בתוך הטבע, שהרי כל מאורע כשלעצמו לא חרג לכאורה מדרך הטבע: טבעי הוא, שכאשר המלך עושה סעודה קורא לאשתו, שכאשר המלך קורא לאשתו, וכשמסורבת לבוא הורגה על בזיון המלך, וכך יכול לקרות ג"כ כשלוקח את אסתר המלכה ואינה מגדת את עמה ואת

מולדתה, וכן מעשה בגתן ותרש – מדרך הטבע שיקרה כך, וכך בכל האירועים לכשעצמם, כשמתבוננים בכל פרט אפשר להסבירם כדברים שאינם חורגים מדרך הטבע.

אולם צירוף כל המאורעות יחדיו, כשמבינים את השתלשלות הענינים שהביאו לישועת ה', אז מבינים את הנס שבדבר. אולם בכל מהלך הנהגה זו – הסתר בתוך טבע, לא ראו בחוש את יד ה' הגלויה, וא"כ מהו גדולת נס פורים שלא יתבטל לעתיד לבוא יותר משאר הניסים שראו בהם את ישועת ה' בבהירות נשגבה ועתידים להתבטל?

גבורת ה' הקדמה שניה

אבל כמו שיש לעולם הטבע סדר מסודר נוהג על פי טבעו כך יש לנסיים סדר גם כן. כי הנסיים בעולם, במה שיש לעולם קשור וחבור והתאחדות עם העולם הנבדל, ויש לזה סדר מסודר כי אין הדבוק ההוא רק בסדר מסודר, ומפני זה לא יתחדשו הנסיים רק בזמן מן הזמנים ואינם תמידים. וכאשר נתן השם יתברך המן לישראל אל תאמר כלל שלא היה זה בסדר הראוי במציאות, והיה סדר עולם אז יוצא חוץ למציאות אשר ראוי שיהיה נוהג. כי כשם שראוי לעולם להיות נוהג על פי טבעו והנהגתו, כך ראוי לישראל במה שהם דבקים בעולם הנבדל שיהיו להם נסיים מסודרים. הנה יש לנסיים סדר מסודר מן השם יתברך, ואין דבר מן הנסיים יקרא שנוי בנבראים, כי אנו אומרים כי הכל בסדר מסודר מן השם יתברך. לכך טעה ולא ידע המתפלסף דבר זה כלל, שאם ידע דבר זה היה לו להשיב אל לבו אף לפי אמונתו כי העולם על פי הסדר שסדר אותו יתברך, כמו כן יש לנפלאות סדר מסודר מאתו יתברך גם כן ואין זה שנוי במה שסדרו עליו. כי כמו שהשם יתברך סדרו על טבעו לפי הציור והמושכל, כך סדרו על דבר הבלתי טבעי לפי הציור והמושכל, ועוד יתבאר ענין זה. והנסיים אשר הם בלתי טבעיים אין זה שינוי כלל, שכשם שראוי שיהיו מתהווים דברים בעולם לפי הטבע, כך ראוי שיהיו מתהווים בעולם דברים בלתי טבעיים על ידי פועל הנבדל, ואם כן הדברים אשר הם טבעיים ואשר הם בלתי טבעיים ענין אחד. ואשר לא יבין ענין הבלתי טבעי יאמר כי זה חדש יוצא מסדר העולם, ואין הדבר כך כלל רק כמו שיש לטבע פעל הטבעי כך יש לבלתי טבע פעל הנבדל:

שפתי חיים שם עמ' רט"ו

נמצא שאף שבהנהגת הנס ניכרת גדולת השי"ת, מ"מ בהנהגת ההסתר שאינה חורגת מדרך הטבע, נראה כבוד ה' ומלכותו על הבריא, יותר מהנהגה הניסית. בהנהגת ההסתר – הקב"ה מסובב את כל המאורעות והמקרים הטבעיים כרצונו ובתוך מסגרת הטבע עצמו ללא שום שינוי כלל, מוליך את הבריא לקראת הישועה. משא"כ בהנהגת הנס – הקב"ה משנה את חוקי הבריא למען הישועה.

זוהי סגולת פורים המיוחדת יותר מן המועדים לפי שבו היתה ההנהגה בתוך הסתר הגלות, לא היתה כל חריגה ממהלך הנהגת הבריא. ויתירה מזו, אף הטבע עצמו שימש כדי להראות ולהוכיח שמסובב סיבות הטבע משתמש בטבע עצמו להוציא לפועל את רצונו, וכאמור בהנהגה זו ניכר שלטון הבורא וחכמתו יותר מבשאר המועדים בהם הנהגה ניסית.

דעת תבונות סי' נ"ד

(נד) אמר השכל – עוד אודיעך בענין הזה דבר יותר פרטי, והוא – כי ודאי בכל מדה ומדה שהוא ית"ש מודד לנו, נבחין שני ענינים, הנראה והנסתר; דהיינו, הנראה הוא השכר והעונש, למי שנמדדה לו המדה ההיא לפי מה שהיא, הטובה היא אם רעה; והנסתר היא העצה העמוקה הנמצאת תמיד בכל מדותיו, להביא בהן את הבריות לתיקון הכללי. כי כך היא המדה ודאי, שאין לך מעשה קטן או גדול שאין תוכיות כוונתו לתיקון השלם, וכענין שאמרו (ברכות ס, כגירסת ע"י), "כל מאי דעבדין מן שמיא – טב". והם הם דברי הנביא (ישעיהו יב, א), "שוב אפך ותנחמני", כי יודיע דרכיו הקב"ה לעתיד לבא לעיני כל ישראל איך אפילו התוכחות והיסורים לא היו אלא הזמנות לטובה, והכנה ממש לברכה. כי הקב"ה אינו רוצה אלא בתיקון בריאתו, ואינו דוחה הרשעים בשתי ידיים; אלא אדרבה, מצרפם בכור להתקן, ולצאת מנוקים מכל סיג. והכוונה זאת אחת היא לו ית' בכל מעשיו שהוא [עושה] עמנו, להימין ולהשמאל, וכמו שביארנו לעיל:

ואמנם צריך שתדעי כי כל מעשה ה' נורא הוא, ורחב ועמוק לאין תכלית, כענין שנאמר (תהלים צב, ו), "מה גדלו מעשיך ה'"; והקטן שבכל מעשיו יש בו כל כך מן החכמה הרבה והעמוקה, שאי אפשר לרדת לעמקה לעולם, והוא ענין הכתוב (תהלים שם), "מאד עמקו מחשבותיך". והנה עתה אין מעשי ה' מובנים לנו כלל, אלא שטחיותם הוא הנראה, ותוכיותם האמיתית מסתתרת, כי הרי התוך הזה שוה בכולם – שכולם רק טוב ולא רע כלל, וזה אינו נראה ומובן עתה ודאי. אך לעתיד לבא זה לפחות נראה ונשיג – איך היו כולם מסיבות תחבולותיו ית' עמוקות להטיב לנו באחריתנו. אבל לא נדמה מפני זה שנשיג סוף החכמה הרבה הנכללת במעשים ההם, כי כל מה ששיג אדם אפילו ממעשי הבורא אינו אלא כטפה מן הים הגדול. ועל כן נדע שבהיות שרצה האדון להשקיף בחק טובו שזכרנו על בריותיו, הנה כל המעשים המגיעים לנו עתה על פי דרך השכר ועונש, יש בתוכם מה שאין בברם ודאי – מה שמגלגל ומסבב בטובו תמיד להשלים תיקונו. ויש בתוך הזה מה שיתגלה לעתיד לבא מיד, שנאמר (ישעיהו לה, ה), "אז תפקחנה עיני עורים", היא הכונה, המחשבה הנראית וניכרת מתוך המעשים עצמם, שמיד שיאורו עינינו באור הדעה נבינה מן המעשה עצמו אשר נעשה. אמנם, יש ויש ודאי מן החכמה העמוקה במעשים ההם, מה שאינו ניכר ומושג מכחם של המעשים כלל; כי מרוממות החכמה העליונה הוא, שאינה ניכרת אפילו מפעולותיה. וזה וזה

אינם אלא מעשי טובו ית' המשקיף עלינו לטובה, אך תמיד לפי ערכנו, ולא לפי ערכו, וכמו שביארנו; כי אין זה אלא מה שנמשך מחק שלמותו, אבל בעשותו מעשיו רק לפי מה שנוגע לנו:

שם סי' קכ"ד

והנה מן הדברים הנכללים בכונניות האלה הוא הרע בכל פרטיו, כמו שביארנו, וכל אלה דברים המצטרפים למצב הראשון הזה של האדם שהוא בעוה"ז. ותלויים כל אלה בענין גילוי יחודו ית', שכבר פירשתי ענינו למעלה, שהוא לגלות האור מתוך החשך, ומן הסתר הפנים הנעשה בראשונה עם כל תולדותיו יתגלה היחוד באחרונה. ותביני, כי הנה רצה הרצון העליון שיתברר אמתת יחודו בפועל, כמו שביארנו כבר, וזה על ידי כל הסבובים שהוא ית' מסבב בעולמו, כדברי הכתובים שזכרנו למעלה - (ישעיהו מג, י), "למען תדעו ותאמינו לי ותבינו כי אני הוא אל" וגו'; (דברים לב, לט), "ראו עתה כי אני הוא" וגו'. כי בתחלה הוא רוצה לברר דבר זה בפועל, ומסבב כל סיבוב חגלגל אל הנקודה הזאת. ואמנם כשיהיה נשלם הענין הזה, פירוש, שכבר נתברר דבר זה בפועל, משם והלאה יהיה הדבקות וההשגה שישגו הנמצאים להתקשר בו ית' ולהתענג בשלמות יחודו שכבר נתגלה, ליהנות מזיו שכינתו, ולהשיג בשלמותו זה תמיד דברים עמוקים מהראשונים, עד אין סוף ועד אין תכלית:

אסתר ד':י'-י"ז

וְתֹאמַר אֶסְתֵּר לְהִתְּךָ וּתְצַוֶּהוּ אֶל מְרֹדֶכִי: כָּל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וְעַם מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ יוֹדְעִים אֲשֶׁר כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יָבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֶל הַזֹּרֵעַ הַפְּנִימִית אֲשֶׁר לֹא יִקְרָא אֲזֹתָ דָּתוֹ לְהַמִּית לְבָד מֵאֲשֶׁר יוֹשִׁיט לוֹ הַמֶּלֶךְ אֶת שַׂרְבִּיט הַזֶּהָב וְזִזְיָהּ וְאֲנִי לֹא זִקְרָאתִי לָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ זֶה שְׁלוֹשִׁים יוֹם: וַיִּגִּדּוּ לְמֶרְדֵּכִי אֶת דְּבָרֵי אֶסְתֵּר: וַיֹּאמֶר מְרֹדֶכִי לְהָשִׁיב אֶל אֶסְתֵּר אֶל תִּדְרָמִי בְּנִפְשֶׁךָ לְהַמְלִיט בֵּית הַמֶּלֶךְ מִכָּל הַיְּהוּדִים: כִּי אִם הַזֹּרֵעַ תִּזְוָרִישִׁי בָּעֵת הַזֹּאת רִוּוּ וְהַעֲלֶה יַעֲמֹד לַיְּהוּדִים מִמְּקוֹם אֲזֹר וְאֵת וּבֵית אֲבִיךָ תֹאבְדּוּ וּבְמִי יוֹדֵעַ אִם לָעֵת קֹאֵת הַנֶּעֱתָ לְמַלְכוּת: וְתֹאמַר אֶסְתֵּר לְהָשִׁיב אֶל מְרֹדֶכִי: לָךְ קִנּוּס אֶת כָּל הַיְּהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוּשַׁן וְצוּמוּ עָלַי וְאֶל תֹּאכְלוּ וְאֶל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לִלְכָּה וְיוֹם גַּם אֲנִי וְנַעֲרָתִי אֲצוּם בֵּן וּבִכֹּן אָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא כֹדֵת וְכֹאֲשֶׁר אֲבָדְתִּי אֲבָדְתִּי: וַיַּעֲבֵר מְרֹדֶכִי וַיַּעַשׂ כְּכָל אֲשֶׁר צִוְּתָהּ עָלָיו אֶסְתֵּר: